भूम्नि तावत् – [1]गोमान् । निन्दायाम् – कुष्ठी । [2]ककुदावर्तिनी । प्रशंसायाम् – रूपवती कन्या । नित्ययोगे – क्षीरिणो वृक्षाः । अतिशायने – उदरिणी कन्या । संसर्गे – दण्डी । छत्री । अस्तिविवक्षायाम् – अस्तिमान् ।

[५७४] गुणवचनेभ्यो मतुपो लुग्वक्तव्यः । (म. भा. २. ३९४)
शुक्लो गुणोऽस्यास्ति शुक्लः [3]पटः । कृष्णः । [4]श्वेतः ॥

रसादिभ्यश्च । (९५/१८९५)

रसादिभ्यः प्रातिपदिकेभ्यः मतुप् प्रत्ययो भवति तदस्यास्त्यस्मिन् इत्येतस्मिन् [5]विषये । रसवान् । रूपवान् । किमर्थमिदमुच्यते, [6]न पूर्वसूत्रेणैव मतुप् सिद्धः ? रसादिभ्यः पुनर्वचनमन्यनिवृत्त्यर्थम् (म. भा. २. ३९४), अन्ये मत्वर्थीया मा भूवन्निति । कथं [7]रूपिणी कन्या, रूपिको दारकः ? प्रायिकमेतद्वचनम् । इतिकरणो विवक्षार्थोऽनुवर्तते । अथ वा 'गुणात्' (ग. सू. १२१) इति अत्र पठ्यते । [8]तेन ये रसनेन्द्रियादिग्राह्या गुणाः, [9]तेषामत्र पाठः । इह मा भूत्, रूपिणी,[10] रूपिकः[11] इति । [12]शोभायोगो गम्यते । रसिको नटः (म. भा. २. ३९४) [13]इत्यत्र भावयोगः ।

रस । [14]रूप । गन्ध । स्पर्श । शब्द । स्नेह । 'गुणात्' (ग. सू. १२१) । 'एकाचः'[15] (ग.सू. १२२) । गुणग्रहणं रसादीनां विशेषणम् ॥

प्राणिस्थादातो लजन्यतरस्याम् । (९६/१९०३)

प्राणिस्थवाचिनः [16]शब्दात् आकारान्तात् लच् प्रत्ययो भवत्यन्यतरस्यां [17]मत्वर्थे । चूडालः, चूडावान् । कर्णिकालः, कर्णिकावान् । प्राणिस्थात् इति किम् ? शिखावान् प्रदीपः । [18]आत् इति किम् ? हस्तवान् । पादवान् ।

[५७५] प्राण्यङ्गादिति [19]वक्तव्यम् । (म. भा. २. ३९५)
[20]इह मा भूत्, चिकीर्षाऽस्यास्ति चिकीर्षावान्, जिहीर्षाऽस्यास्ति जिहीर्षावान् । प्रत्ययस्वरेणैवा[21]न्तोदात्तत्वे सिद्धे, चकारश्चूडालोऽस्ति [22]इत्यत्र 'स्वरितो वानुदात्ते पदादौ' (८. २. ६/३६५९) इति स्वरितबाधनार्थः ॥

सिध्मादिभ्यश्च । (९७/१९०४)

लजन्यतरस्याम् इति वर्तते । सिध्मादिभ्यः प्रातिपदिकेभ्यो लच् प्रत्ययो भवत्यन्यतरस्यां मत्वर्थे । सिध्मलः, सिध्मवान् । गडुलः, गडुमान् । अन्यतरस्यांग्रहणेन मतुप्[23]समुच्चीयते, न तु प्रत्ययो विकल्प्यते । तस्मात् अकारान्तेभ्यः इनिठनौ प्रत्ययौ न भवतः ।

सिध्म । गडु । मणि । नाभि । [24]जीव । निष्पाव । पांसु । सक्तु । हनु । मांस । परशु । 'पार्ष्णिधमन्योर्दीर्घश्च' (ग. सू. १२३) । [25]पार्ष्णीलः । धमनीलः । पर्ण । उदक । प्रज्ञा । मण्ड । पार्श्व । गण्ड । ग्रन्थि[26] ।

1. गावोऽस्य सन्ति इत्यधिकम् ह. 2. काकतालुकी ड. फ. 3. पटः नास्ति फ, रक्तः इत्यधिकम् ह. 4. पीतः ग. 5. अर्थे क. 6. न नास्ति क. फ. 7. रूपवती ड. फ. ग. 8. तत्र क. 9. तेषामेवायं ब. क. फ. ह. 10. कन्या इत्यधिकम् क. 11. पुरुषः इत्यधिकम् क. 12. शोभायोग्यता ग, दर्शनीयता क. ड. 13. अत्र नास्ति ब. फ. ह. 14. वर्ण इत्यधिकम् ब. क. फ. ड. 15. स्ववान् इत्यधिकम् ड. फ. 16. प्रातिपदिकात् फ. 17. सम्बन्धे क. 18. आतः ड. फ. 19. वाच्यम् क. 20. तेन इत्यधिकम् क. 21. अन्तोदात्तत्वे नास्ति क. फ. 22. अत्र नास्ति फ. 23. सम्बन्धीयते क. 24. बीज क. ड, विजय फ. 25. पार्ष्णिकम् क. ह. 26. इति सिध्मादिः इत्यधिकम् फ. ह.